

Sociální a politické převraty na prahu novověku

Všechny změny přechodného období od středověku k novověku jdou ruku v ruce s mohutnými proměnami v sociální struktuře. V důsledku zavedení střelných zbraní a mohutného vzestupu měst a měšťanstva dochází k odstranění nadvlády rytířstva. Již v období křížových výprav dochází k navazování obchodních vztahů s *Oriemem*. Odrazem je vzrůstající blahobyť přístavních měst, hlavně v Itálii. K rozvoji obchodu přispěly rovněž četné objevy. Do Evropy se začínají dovážet drahé kovy a suroviny z nových kolonií. Raně kapitalistický způsob výroby a směnný obchod nahrazuje zastaralé středověké uspořádání. Centrum všeho dění se začíná přesouvat **z venkova do měst**. Se soustředěním raně kapitalistického způsobu výroby bylo nutno vybudovat aglomerace s velkým počtem dělníků.

Ve společnosti, která se dosud opírala o příslušnost k určitému společenskému stavu důsledkem osudu, nyní se začíná tradiční uspořádání společnosti hroutit a **začínají se prosazovat důsledkem vlastní píle a schopností i jednotlivci z nižších vrstev obyvatelstva**.

Největší úpadek zaznamenal nejnižší **selský stav**. Nesvoboda sedláků, které ožebračovala na jedné straně šlechta, na straně druhé duchovenstvo, vedla k selským nepokojům. Ty vyústily roku **1525 k selskému povstání** v jižním Německu. Jelikož byli sedláci nejednotní, byli na hlavu poraženi a jejich vůdci popraveni. Nejvíce výtěžila ze selských válek knížata, jež podporovala centrální státní moc a po renesanci a reformaci se stal knížecí absolutismus určující formou státního zřízení.

Nezanedbatelnou tendencí bylo také probouzející se **národní vědomí evropských národů**, jež nemalou měrou rovněž přispělo k rozbití středověkého řádu. Četné národy si začaly činit nároky na státní suverenitu, které se projevovaly hlavně v národních kulturách a literatuře. K prvním osamostatněným státům patřila **Francie a Anglie**, kde společenský a hospodářský vývoj byl završen nejdříve ze všech států. Dochází ke stále většímu rozkolu mezi světskou a duchovní mocí. Změněná společenská situace si vyžádala nové právní a státnické myšlení.

Jedním z nejvýznamnějších myslitelů a průkopníků „nového“ myšlení byl Florentin

Nikolo Machiavelli (1469-1527) usiloval především o sjednocení Itálie, jež byla v té době roztržena na stovky malých státek. Hlavní překážku ve sjednocení vidí v papežství, které z hloubi duše nenáviděl. V nejslavnějším svém díle s názvem **Vladař**, podává návod, jak nejlépe udržet a stupňovat politickou moc ve státě. Hlavním cílem je zachování jednoty státu i za cenu menších úskoků, lstí, zrady, křivé přísahy a ústupků. Všechny cesty, vedoucí k tomuto cíli jsou oprávněné. Jeho slavné motto: **„Účel svítí prostředky“** je toho důkazem. Machiavelli byl velkým znalcem psychiky člověka. Se svou teorií zašel dokonce tak daleko, kdy zastával názor, **„že vládnoucí většina je oprávněna vzpírající se menšinu zničit“**.

Nejlépe jej popisoval jeden z jeho kritiků, který poznamenal, že: *“Tento muž, zrozený pro diplomacii, měl odvahu sobě i celému světu přiznat to, co diplomaté všech dob dosud prozrazovali jen svým jednáním.”*

Hugo Grotius, holandský právník a teolog, byl svým učením opakem Machiavelliho. Jeho hlavní díla jsou *Svobodné moře* a *Tři knihy o právu válečném a mírovém*.

Právo se odvíjí z Boží vůle a stojí nad státem. Vedle zjevené Boží vůle stojí i *právo přirozené*, které vychází z lidské přirozenosti. Je závazné nejen pro jednotlivce, ale i pro státy, jak v míru, tak i ve válce. Grotius je považován za **zakladatele mezinárodního práva**.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

STŘEDNÍ
PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA
STAVEBNÍ
OPAVA

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list byl vytvořen v rámci projektu
"Nová cesta za poznáním", reg. č.
CZ.1.07/1.5.00/34.0034, za finanční podpory
Evropského sociálního fondu a rozpočtu ČR.

Uvedená práce (dílo) podléhá licenci Creative Commons
Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko

Thomas Hobbes byl Angličan, jehož nejdůležitější dílo je *Základy přirozeného a politického práva*. Jádrem jeho filozofie je nauka o státě. Překračuje Grotia v tom, že z etické filozofie odstraňuje teologická hlediska. Je materialistou a odmítá svobodu vůle. Podle Hobbese každý člověk usiluje o co největší majetek a mezi lidmi vládne proto **boj všech proti všem**. Jedině stát může poskytnout v tomto boji člověku právní ochranu, jehož vůli se lidé podřizují. Státní vůle musí být nadřazena zákonům. Stát určuje co je dobré a co špatné. Podle Hobbese má člověk na výběr dvě možnosti: buď se podřídí státnímu pořádku nebo přijme naprostou anarchii. Na rozdíl od středověkého křesťanského chápání původu státu, Hobbes vidí stát jako ryze lidský vynález. Stejně vidí mravnost, která je získávána až společenským působením, není člověku vrozená.

Hobbes, coby zastánce státního absolutismu, osvobozuje jedince i stát ze středověkého pojetí, kdy byli oba začleněni do jediného božského řádu. Nebyl ovšem schopen vymezit nároky jedince a státu v harmonický soulad, to připadlo na jeho následovníky.

Morus byl Angličan, který ve svém díle *O nejlepším stavu státu a o novém ostrově Utopii* vykresluje obraz socialistického společenství. Již v době raného kapitalismu útočí proti společenskému zřízení. Žádá konec vykořisťování nižších tříd, společnou výrobu, volný přístup ke vzdělání a zaopatření ve stáří.

Mnohé směry, jež se vytvářely v době raného kapitalismu, lze vysledovat i v dnešní době. Ať už to bylo Machiavelliho bezohledné uvažování o nadřazenosti moci v rozštěpených společenství a rozdělení moci znevýhodněných národů, přes nadřazenost mezinárodního práva u Grotia, po socialistické uspořádání společnosti podle Moruse.

Literatura:

Störig, H.J. Malé dějiny filozofie, vydalo nakladatelství Zvon Praha 1991, ISBN 80-7113-041-9